

נושאון

בטאון איל"ת

אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

מרץ-אפריל 2006 ■ מסי' 75 שנה 15
המחיר 15 שקלים

מה עושים עם?
בואי ישראל!

גלובל=גלויקה+בול (ע"מ 15)

נושאון

ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בעריכת יורם לוביאניקר ואריק שורץ

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

ת.ד. 62029, תל אביב - יפו 61620

תוכן העניינים:

	דבר העורך	עמ' 2
יעל ענבר	בכל זאת יש בה משהו	עמ' 4
	רשימת כתובות דוא"ל	עמ' 11
איציק אביטל	בתי כנסת ובתי מדרשות בגולן	עמ' 12
	הודעה על האסיפה השנתית	עמ' 14
אריק שורץ	הרהורים על נושא גלובלי: ה"גלובולים"	עמ' 15
רון ברגר	סיפורי מעטפות	עמ' 19
יורם כהן	הטור של דובוש	עמ' 25
	חברים חדשים באיל"ת	עמ' 27
	הכה את המומחה	עמ' 28
משה אהלי	פינת האינטרנט	עמ' 30
	חידה בולאית	עמ' 32

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - ד"ר יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725)
סגן יו"ר - ד"ר איליה פרנקל (ת.ד. 7186, אשקלון 78170, 07-6762169)
מזכיר - זהר נוי (ת.ד. 62029, תל אביב 61620, 052-2641769)
גזבר - שלמה וורגן (רח' ברנשטיין 31/22, ראשון לציון 75503, 054-6855951)
חבר ועד - הנס ברוך (רח' וולפסון 29, ראשון לציון 75203, 052-4358004)
חבר ועד - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007)
עורכי נושאון - יורם לוביאניקר (054-5402723), אריק שורץ (052-2442502)

שירותים לחברים: נושאון - שש פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון ההתאחדות).

דמי חבר לשנה: מבוגר - 80 ₪, נוער - 40 ₪, עולה חדש בשנה א' - חינם.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.4.06

דבר העורך

חברי איל"ת שלום,

זהו הגליון הראשון של נושאן שאנו עורכים, וראשית לכל, נציג את עצמנו: **ד"ר יורם לוביאניקר**, פיזיקאי, חבר איל"ת שנים רבות, אוסף בנושא השחמט כמשחק מלחמה. **אריק שורץ**, עורך דין, חבר איל"ת ותיק שאוסף ומציג בנושא כלבי המזחלות.

החלטנו לקחת על עצמנו לערוך את נושאן יחד, מתוך מחשבה ששיתוף הפעולה יקל עלינו לעמוד באתגר שהצבנו לעצמנו – הוצאת שש חוברות בשנה, במועדים קבועים וסדירים. אנחנו סבורים שאם נצליח בכך יישאר נושאן כתב עת מעניין לקריאה, ותפוצתו תגדל עם הזמן. תודתנו הרבה **לזהר נוי**, שערך את נושאן לפנינו, הציב לנו רף גבוה של איכות והשאיר לנו נעליים גדולות למלא. תודה גם **לד"ר יהושע מגר**, יו"ר איל"ת, שנתן בנו את האמון והפקיד בידינו את נושאן. נשתדל לא לאכזב את שניהם ואת החברים כולם.

עד היום היה נושאן בטאון, שנכתב בעיקר על ידי החברים ועבור החברים. בדעתנו לשנות מעט: כבר בגליון זה תוכלו לקרוא מאמרים שנכתבו על ידי כותבים שאינם אספני בולים כלל, על נושאים שהם עוסקים בהם או הקרובים ללבם. כיוון שמדובר בבטאון של אגודה תימאטית מצאנו לנכון להביא בפניכם במסגרת נושאן כתבות ומאמרים במגוון נושאים גדול ככל האפשר. הצטרפותם של "גורמים מן החוץ" למאגר הכותבים תאפשר לנו להביא בפניכם מגוון רחב יותר של נושאים ונקודות מבט. לכל מאמר וכתבה יתלוו פריטים בולאיים מעניינים ומתאימים. התוספות הבולאיות הנלוות למאמרים אלו נוספו על ידינו, בעזרתו של **ד"ר דורון בורשטיין**, אספן בולים וחבר קרוב ש"התנדב" למשימה ונענה בשמחה, ותודותינו נתונות לו.

פרט לכתבות יהיו מעתה בנושאן ארבעה טורים קבועים: **יורם כהן** (המוכר לכולם בכינוי דובוש) מקיבוץ כפר עזה יכתוב את "הטור של דובוש". דובוש מדריך זה שנים רבות חוגי בולאות לנוער, והטור שיכתוב ידגים את המגוון העצום של נושאים הקיימים על בולים. "הטור של דובוש" יעשה שימוש בחומר בולאי שמחירו שווה לכל נפש, והוא מיועד לא רק לבני הנוער, אלא גם למבוגרים הצעירים ברוחם. **רון ברגר** יכתוב טור על "סיפורי מעטפות". הטור יוקדש לפריטים – רובם, אך לא כולם, מעטפות – שיש סיפור מיוחד המתחבא מאחוריהם.

משה אהלי יכתוב טור קבוע על בולאות תימאטית ועולם המחשב והאינטרנט. אין ספק כי האינטרנט שינה את פני עולם הבולאות, ומנסיוננו כל אספן – גם המתקדם ביותר – יכול ללמוד עוד בנושא זה. הטור האחרון – "הכה את המומחה" – יכתב למעשה על ידיכם: מומחי בולאות בנושאים שונים יענו לשאלותיכם בכל נושא. תודה גדולה לדובוש, לרון ולמשה על נכונותם לכתוב את הטורים ולשתף אותנו בידעיותיהם הרבות.

כל אחד מהחברים שסבור כי הוא יכול לתרום חומר לנושא, או להפנות אותנו לחבר או מכר שיכול לכתוב עבורנו כתבה או מאמר מעניינים **בכל נושא שהוא**, גם אם אינם אספני בולים – מוזמן לפנות אלינו בכל עת. בכלל, דעתכם כקוראי נושאן חשובה לנו בכל תחום – הערות ביקורות ובקשות יתקבלו בברכה.

בהזדמנות זו החלטנו גם לבצע "מתיחת פנים" לנושאן. **הדי אור**, חבר קרוב וגרפיקאי במקצועו, הקדיש שעות רבות מזמנו וייעץ לנו בהתנדבות. את התוצאות תוכלו לראות החל מחוברת זו, ואנו בטוחים כי תסכימו עימנו כי נושאן נראה עתה טוב בהרבה. במסגרת העיצוב מחדש של נושאן החלטנו גם כי כל החומר הבולאי יובא בהקטנה של 75% מגודלו האמיתי. בכך ישמר יחס הגדלים שבין פריטים בולאיים שונים.

בכוונתנו להקדיש כל גליון של נושאן לנושא מרכזי אחד. אין הכוונה שכל החומר בגליון יעסוק באותו נושא, אלא להביא מספר מאמרים פרי עטם של מחברים שונים, ובכך ליצור דיון נרחב בנושא בולאי ספציפי. החלטנו כי מן הראוי להתחיל "קרוב לבית", ולהקדיש את הגליון הראשון שלנו לבולי ישראל.

למרות שהחברים באגודה הם אספנים תימאטים, רבים מאתנו שומרים אמונים גם לתוצרת המקומית, ומחזיקים "בצד" אוסף מסורתי של בולי ישראל. במהלך השנים שמענו מאספנים רבים תחושה של תסכול מסוים: הבול הישראלי יקר ללבם, אך איסוף בולי ישראל אינו מספק אותם. הם מנויים של השירות הבולאי, ומצרפים את הבולים החדשים לאלבום בסדר כרונולוגי קפדני, אך באיסוף כזה אין לטעמם אתגר, וההנאה הנגזרת ממנה הינה מעטה. מה לעשות?

בחוברת זו תמצאו שלושה מאמרים המציגים שלוש גישות שונות לבעיה זו. **איציק אביטל** אוסף את הנושא "בתי כנסת", ובולי ישראל מהווים חלק מרכזי מהאוסף התימאטי שלו ("בתי כנסת בגולן"). **יעל ענבר** מציעה גישה אחרת: איסוף של **חלק** מבולי ישראל, היוצרים אוסף תימאטי עצמאי בנושא ישראלי מובהק ("תל אביב על בולים"). **אריק שורץ** מציע צורת איסוף ייחודית לבולי ישראל ("גלובולים"), המתרכזת בעיצוב הבול, והמקנה לאיסוף טעם אישי. להשלמת התמונה עומדים בולי ישראל גם במוקד הטור "הכה את המומחה".

הצלחת נושאן חשובה לנו, וללא קשר הדוק אתכם הקוראים יהיה לנו קשה לעמוד במטלה. על מנת לשפר את הקשר עם הקוראים פתחנו כתובת אלקטרונית מיוחדת של המערכת: noson.ed@gmail.com ונשמח אם תפנו אלינו בכל עניין שהוא. כמובן, ניתן גם לפנות בדואר רגיל, לפי כתובתה של האגודה.

אנחנו מקווים שתהנו לקרוא את הגליון לפחות כמו שאנחנו נהנינו לערוך אותו,

יורם ואריק

בכל זאת יש בה משהו

יעל ענבר

תל אביב אינה הגדולה בערי ישראל, לא מבחינת מספר האוכלוסין ולא מבחינת שטח השיפוט שלה. למרות זאת, אין ספק כי היא העיר המובילה בישראל מבחינת חיי המסחר והתרבות, ואין דומה לה בקצב החיים המסחר. למרות שתל אביב אינה היפה או המטופחת שבערי ישראל, אין מנוס מהמסקנה כי, כמאמר השיר, "בכל זאת יש בה משהו".

בשנת 1906 הייתה תל אביב בגדר רעיון, יציר דמיונו של יהודי אחד תושב יפו. כיום, 100 שנה אחר כך, תל אביב היא מטרופולין לכל דבר. במאמר זה אתאר באמצעות בולי ישראל כיצד הפכה תל אביב מחלום למציאות, וכיצד גדלה "עיר קטנה ואנשים בה מעט" ל"עיר בלי הפסקה" של ימינו.

הגרלת הצדפים

בחודש תמוז תרס"ו (1906) כינס שען בשם **עקיבא וייס** כמה משכניו ביפו, והציע להם להקים יחד שכונה מחוץ לחומות. נמאס מהלכלוך, הצפיפות ובעיקר מתקנת ה"מוחרם" של השולטן התורכי, שחייבה את היהודים ביפו לעבור דירה מדי שנה. שלוש שנים לקח להם להתארגן. הוקמה אגודה בשם "אגודת בוני הבתים", שגיבשה תוכנית לבניית שכונה חדשה ומודרנית של בתים וגנים, הכוללת תאורת רחוב ומגרשי משחקים. בחודש ניסן תרס"ט (1909) התכנסו 60 משפחות על חוף הים וערכו הגרלה לחלוקת המגרשים של השכונה החדשה. וייס, שרצה לסמל את הקשר של השכונה החדשה לים, כתב את שמות המשפחות על צדפים לבנים ואת מספרי החלקות על צדפים אפורים, והכניס אותם לשני כובעים. ילד וילדה שלפו צדף מכל כובע, וכך הותאמו החלקות למשפחות.

אחוזת בית לא הייתה השכונה היהודית הראשונה מחוץ ליפו. קדמו לה נווה צדק וכרם התימנים, אך שכונות אלו נבנו ללא תכנון מוקדם, ולא היו בהן מערכות חשמל מים וביוב. התוצאה הייתה שכונות צפופות ומלוכלכות, נטולות גינות ציבוריות או מגרשי משחקים לילדים. אחוזת בית, לעומת זאת, תוכננה מראש. שלושה דברים איפיינו את בנייתה של תל אביב והיוו אבן דרך בתכנון ערים בארץ-ישראל: חפירת באר ואספקת מים לכל הבתים בצינורות, הכנת השטח לבניה לפי צרכי התושבים (כולל יישור השטח) ותכנון תוואי הרחובות בעזרת אדריכלים ומהנדסים.

ראשית הבניה בתל אביב

אגודת בוני הבתים, שאלה השתייכו 60 משפחות המייסדים, התלבטה בין בניית שכונה סמוכה ליפו, ובין בניית שכונה רחוקה יותר. לבסוף נבחר שטח שנקרא "כרם ג'באלי", בגלל שהיה צמוד לדרכים המובילות לפתח תקוה ולשכם, לטחנת הקמח שעל הירקון ולמסילת הרכבת יפו-ירושלים.

קו הרכבת יפו-ירושלים

מחצית ממייסדיה של תל אביב היו מעולי העליה השניה. העליה השניה לא התפרסמה בזכות ישובים עירוניים, אלא דווקא בזכות יסודן של התיישבויות חקלאיות ובהן הקיבוצים הראשונים. החלוצים התנגדו להקמת שכונה עירונית המיועדת לבני המעמד הבינוני, שלא היתה מבוססת על עבודה חקלאית ולא על שיתוף. להגנתם טענו תושבי השכונה החדשה, כי היישוב זקוק גם לערים, שירכזו את המסחר והתעשייה.

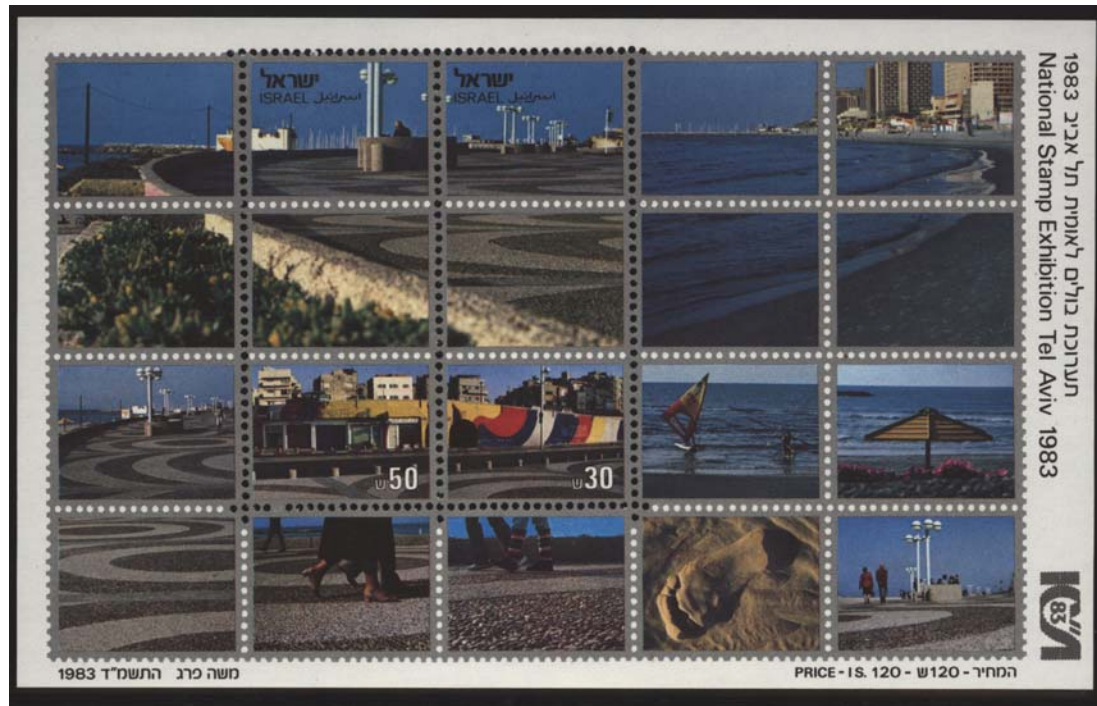
חודשיים אחרי ההגירה הונחה אבן הפינה לבית הראשון בשכונה החדשה, נחפרה הבאר הראשונה והחלו עבודות הבניה. הרחובות הראשונים היו שדרות רוטשילד, אחד העם, יהודה הלוי והרצל. תחילה כונתה השכונה "אחוזת בית", אך משהחלה הבניה הוחלט לשנות את שמה. בין ההצעות שהועלו היו שמות המצביעים על הקשר ליפו, כגון "נווה יפו", שמות המעידים על התקוות שנתלו בשכונה, כמו "אביבה", "יפהפייה", "שאננה" ו"עיר גנים", וכן הועלתה הצעה לקרוא לשכונה על שם חוזה המדינה "הרצליה". הצעה זו נפלה אמנם, אבל הרצל בכל זאת קשור לשם שנבחר – כותרת ספרו "אלטנוילנד", שפירושו בגרמנית "ארץ ישנה חדשה", תורגמה על ידי **נחום סוקולוב** ל"תל אביב" (תל = חורבה; אביב = התחדשות). בהצבעה שנערכה בקרב תושבי השכונה, הצעה זו זכתה למספר הקולות הרב ביותר, וזהו שמה של העיר עד היום. גם בתנ"ך מופיעה "תל אביב", בספר יחזקאל (פרק ג פס' 15), כעיר השוכנת לחוף נהר בבל. תל אביב הישראלית שוכנת לחוף ים.

תצלום של עולים מהעליה השניה. ברקע שדי רוטשילד בראשיתן.

בשנות ה-20 נבנו שכונות על שפת הים, ביניהן שכונת רוזנפלד, שהוקמה על ידי יהודים אמריקאים, שכונת מחלול, שהיתה שכונת צריפים שפונתה רק בשנות ה-60, ונסללו הרחובות בן יהודה והירקון. הטיילת הוקמה בשנות ה-30, ונבנה קזינו, בתי

קפה ("פנורמה", "פילץ", "גינתי ים"), בתי מלון ("סאן רמו", "קטה דן", "רימון", "פארק") ובתי קולנוע ("קסם", "ירון"). כוונת המתכננים היתה לבנות "פרומנאדה", כמו בערים מערביות אחרות, ואכן הטיילת היתה בראשיתה המדרחוב הראשון של העיר, אליו באו צעירים לשתות קפה, לרקוד ולבלות.

הטיילת לחוף הים בתל אביב

בין המייסדים של תל אביב

מאיר דיזנגוף (1861-1936) – נולד בסרביה ועבר בבגרותו לקישינב, שם ייסד סניף של "חובבי ציון". למד בפריז הנדסה כימית, ובשנת 1894 נשלח על-ידי הברון רוטשילד לארץ ישראל כדי להקים בטנטורה בית-חרושת לבקבוקים למילוי יין מיקבי ראשון לציון וזיכרון יעקב ("המזגגה"). ב-1904 ייסד את חברת "גאולה" לרכישת קרקעות בארץ. ב-1905 החליט להתיישב באופן קבוע בארץ, התגורר ביפו ועסק ברכישת קרקעות נוספות למושבות הוותיקות. דיזנגוף נמנה עם הוגי הרעיון להקמת "אחוזת בית" מחוץ ליפו, הצטרף לאגודת בוני הבתים והיה אחד מהפעילים בהקמת השכונה וממייסדיה. ב-1911 נבחר לראש ועד השכונה, ומאז ועד יומו האחרון, פרט להפסקה קצרה (1925-1928), עמד בראש השכונה, כיהן כראש מועצת העיר וכראש העיריה. איש רב פעלים היה דיזנגוף: הוא ייסד חברה לייצוא וייבוא, הקים את הוועד לסיוע לנזקקים במלחמת העולם הראשונה, עמד בראש ועד ההגירה בעת הגירוש מיפו, סייע להקים את תחנת הכוח הראשונה, וייסד בביתו בשדרות רוטשילד את מוזיאון תל אביב לאמנות. על שמו נקרא רחוב דיזנגוף, וכך דיזנגוף נקראת על שם **צינה**, אשתו.

מאיר דיזנגוף

איורים של נחום גוטמן לספרי ילדים: מימין, "שמונה בעקבות אחד" מאת ימימה אבידר טשרנוביץ ומשמאל "שירים ופזמונות לילדים" מאת ביאליק.

ש' בן ציון (1870–1932) היה סופר ומחנך, ידיד של ביאליק ורביצקי. ב-1905 הוזמן ללמד בבית הספר לבנות בנווה צדק, ואז עלה ארצה עם משפחתו. הוא היה הראשון שלימד "עברית בעברית", ייסד וערך קבצים של ספרות עברית, ובראשית שנות ה-30 החל לערוך את "ספר תל אביב", שסקר את תולדות העיר העברית הראשונה. בתחילה התגורר ברחוב הרצל 3, וממש לפני מותו עברה המשפחה לבית מפואר בשדרות רוטשילד. בנו, **נחום גוטמן**, מחלוצי הציור הארץ הישראלי ומראשוני המאיירים של ספרים בשפה העברית הרבה לצייר את יפו ותל אביב הצעירה. בין ספריו על תל אביב: "עיר קטנה ואנשים בה מעט" ו"בין חולות וכחול שמים".

"נוף" - ציור של ציונה תגר, המוצג במוזיאון תל אביב.

ציירת תל אביבית ידועה נוספת היא **ציונה תגר**. אביה, **שמואל תגר** (1868–1957), בעל בית מסחר לרהיטים, שעלה מבולגריה, היה בין מייסדי העיר. ציונה תגר היתה ממייסדי אגודת האמנים העברית.

ידידו של שמואל תגר הוא **שמואל כהן יוחננוף** (1867–1952), אף הוא סוחר רהיטים. יוחננוף היה ממייסדי בית הכנסת הספרדי "אוהל מועד", שנמצא ברחוב שד"ל. בית הכנסת תוכנן על-ידי האדריכל יוסף ברלין, ונחשב לאחד מבתי הכנסת המפוארים ביותר בארץ.

יהודה מטמון כהן (1869–1939) ורעייתו **פניה** (1871–1976) היו מייסדי הגימנסיה העברית הראשונה, גימנסיה "הרצליה". יהודה גרס שרחובותיה של העיר העברית הראשונה צריכים להקרא בשמות עבריים בלבד, ואף קרא לבתו "עבריתה". מנהל הגימנסיה הרצליה במשך 30 שנותיה הראשונות היה מייסד אחר של העיר, **בן ציון מוסקזון** (1887–1942). גימנסיה הרצליה נוסדה לבקשת הורים יהודים מאירופה, שעל ילדיהם הוטלו מגבלות רבות בקבלה לבתי ספר טובים. מטמון כהן ניסה תחילה לייסד את הגימנסיה בראשון לציון, אך נתקל בהתנגדות האיכרים. לבסוף הוקמה

הבנין המקורי של
גימנסיה הרצלית,
ברחוב הרצל
פינת אחד העם.

הגימנסיה באחוזת בית, והבניין ברחוב הרצל הפך לאחד מסמלי תל אביב הקטנה. בשנות השישים נהרס המבנה ובמקומו נבנה מגדל שלום. בין בוגרי המחזור הראשון של הגימנסיה היו ראש הממשלה השני של ישראל, **משה שרת**, גיסו **אליהו גולומב**, והנשיא השני של בית המשפט העליון **יצחק אולשן**.

מייסדים מפורסמים נוספים היו:

מנחם שיינקין (1871–1925), שהציע לשנות את שמה של "אחוזת בית" ל"תל אביב".

יחיאל יחיאלי (1886–1937), יו"ר ועד המורים הראשון ומנהל בית ספר לבנות בנווה צדק.

מרדכי וייסר (1876–1917), מייסד הראינוע הראשון בארץ, "עדן".

יעקב אלחנן ליטווינסקי (1852–1916), המבוגר בין המייסדים. בניו ייסדו את השכונה הידועה כיום כ"תל השומר".

יחזקאל דנין סוכובולסקי (1868–1946) ממייסדי ספרית "שער ציון" (כיום "בית אריאלה").

הרופא, ד"ר **חיים חיסין** (1865–1932) היה יוזמה וראשה של הוועדה הסניטארית ודאג לשמירה על ניקיון הבתים, החצרות והרחובות.

משפחת שלוש – יוסף אליהו שלוש (1870–1934) היה קבלן, שיחד עם אחיו אברהם חיים בנה מחצית מהבתים הראשונים של אחוזת בית, וכן את גימנסיה הרצלית. אחיו יעקב שלוש (1880–1944) היה פקיד בנק אפ"ק, חזן בהתנדבות ומשורר. שלושתם היו בניו של אהרון שלוש, שרכש אדמות מצפון ליפו ובנה עליה את נווה צדק. גם נכדתו של אהרון שלוש, שרה לוי, היתה ממייסדות השכונה. בתה, בת-ציון, נקראה על שם אביה, בן-ציון לוי, שנפטר ביום הגרלת המגרשים, והוא בן 24 בלבד.

משכונה לעיר

משנת יסודה, 1909, ועד שנת 1934, השנה בה קיבלה מעמד של עיר, הפכה תל אביב משכונת קטנה שבה גרו כ-200 איש לעיר בת 100 אלף איש. נתון זה מרשים במיוחד אם זוכרים שהתנועה הציונית עודדה הקמה של ישובים חקלאיים ברחבי ארץ ישראל, ולכך גם הפנתה את משאביה והתרומות שגייסה. פיתוחה של העיר החדשה נעשה בעיקר על-ידי אנשים פרטיים, שהשקיעו בכך את הוןם ומרצם והפכו אותה למרכז מסחרי ותרבותי. רוב התהליך התרחש בשנות המנדט הבריטי, בין 1918 ל-1934.

במשך השנים אגודות רבות, כמו "חברה חדשה", "מרכז בעלי מלאכה" ו"הכשרת היישוב", קנו שטחים לבניה מצפון לאיזורים הבנויים, אך כל שטח תוכנן בנפרד, וכך נוצרו בעיר שכונות ואיזורים בעלי אופי שונה. ברם, מפרוץ מלחמת העולם הראשונה ועד כינון המנדט הבריטי הוקפאה הבניה בתל אביב, וכל מי שסרב לקבל אזרחות עותומנית – גורש מהעיר.

עם כינון המשטר האזרחי הבריטי בארץ, ניתנה לתל אביב זריקת עידוד בכל הקשור להתפשטות ולפיתוח עירוני. ב-13 השנים הראשונות של המנדט הבריטי הפכה תל אביב משכונה בת 160 בתים ו-2000 תושבים לעיר עם 5000 בתים ו-35 אלף נפש.

העיר העתיקה של יפו על אריח קרמיקה של בצלאל

ב-1924 הסתיימה בנייתו של בית הספר העירוני לבנים שנמצא ברחוב אחד העם ונקרא על שמו לרגל 70 שנה להולדתו. המבנה, שתוכנן על ידי האדריכל **דב הרשקוביץ**, בנוי בסגנון משולב מזרחי וקלאסי. בחזיתו ציורי קרמיקה בנושאים תנ"כיים, כמו שנים עשר השבטים, חזון ישעיהו ולוחות הברית וכן ציורים של נוף וצמחים ארץ ישראלים. בחזית הבניין תמונות נוף שיוצרו אף הן מקרמיקה בסדנת בצלאל, ובהן נראות ארבע מערי הארץ – יפו, חברון, חיפה וטבריה.

ב-1925, שנת השיא של העליה הרביעית, החליטו שליש מכלל העולים, כעשרת אלפים איש, להתיישב בתל אביב. באותה שנה החל להתפתח המרכז המסחרי של העיר, באיזור אחוזת בית – הרחובות הרצל, אלנבי ונחלת בנימין הפכו לאיזורים מסחריים מובהקים. בשנה זו הגיש מתכנן הערים, **פטריק גדס**, תוכנית לבניין העיר. גדס תכנן רחובות רחבים מדרום לצפון ובניצב להם רחובות ממערב למזרח. התוכנית אושרה ב-1929, וקוויה הכלליים עיצבו את פני העיר.

ב-1934 קיבלה תל אביב מעמד של עיר, ושנה אחר כך היתה לעיר הגדולה ביותר בארץ. באותה שנה, במלאת לה 25 שנים, הוחלט שתל אביב צריכה סמל, **ונחום גוטמן** נבחר לעצב אותו. בסמל משולבים שבעת הכוכבים, המסמלים את חזונו של הרצל על יום עבודה בן 7 שעות. שבעה כוכבים אלו אף הופיעו בדגל המדינה שהציע הרצל. הציור המרכזי בסמל הוא המגדלור, סמלו של נמל תל אביב, ששימש אז חוף מבטחים לרבות העולים שהגיעו לארץ באותם ימים. המילים "אבנך ונבנית" לקוחות מספר ירמיהו (פרק ל"א פסוק ג') כהד לשמה של העיר, המוזכר בספר יחזקאל.

סמל העיר תל אביב

בשנת 1936, בעקבות המאורעות ביפו הוכרזה שביתה כללית של ערביי ארץ ישראל, שהובילה לניתוק היישוב היהודי ממקורות אספקה. עקב המצב, ביקשו מוסדות הישוב משלטונות המנדט להקים נמל בתל אביב. בנייני יריד המזרח (ראה להלן) שינו את יעודם, והפכו למרכז לתעשייה זעירה ומסחר וכן לאחסון סחורות הנמל.

בשנת 1938 הוקמה תחנת הכוח "רדינג" ליד חורבות מצודה עתיקה. כושר הייצור שלה היה 24 מגוואט, שליש מכוח הייצור הארצי של חברת החשמל באותה תקופה. החשמל תרם תרומה חשובה ביותר להפיכתה של תל אביב למרכז הפעילות והמסחר

תחנת הכח הראשונה
בתל-אביב

של היישוב. הקמת התחנה היתה יוזמתו של **פנחס רוטנברג**, שגם יזם את הקמת שדה התעופה הסמוך, שדה דב.

בשנים הראשונות של תל אביב נבנו בתיה בסגנון שכונה "ארץ ישראלי" או הסגנון האקלקטי, שעיקרו שילוב של אלמנטים אירופיים ומזרחיים, כגון עמודים, קשתות וסורגים מפותלים. בשנות ה-20 המאוחרות הושפעו אדריכלי תל אביב מהסגנון הבינלאומי, שמקורו בבית הספר "באוהאוס" בגרמניה, ושהתאפיין בפשטות, איזון והשתלבות בסביבה. בין האדריכלים הבולטים באותן שנים היה **זאב רכטר**, שעלה לארץ מרוסיה בשנת 1919, והפך לאחד מנושאי דגלו של הסגנון הבינלאומי בארץ. רכטר בנה בארץ בתי מגורים, משרדים ומבני ציבור, ביניהם "בנייני האומה" בירושלים, "היכל התרבות" בתל אביב (בשיתוף עם **דב כרמי**) ובית ההבראה בזכרון יעקב.

"בית אנגל"

בית אנגל, בתכנונו של רכטר, היה הבית הראשון שנבנה בתל אביב "על עמודים", שמטרתם "להרחיק את הדיירים מהרחוב". העמודים יוצרים חלל פתוח לצרכי אירור, ומספקים מקום לגינה. זהו מבנה אופייני לבתי הסגנון הבינלאומי.

ביולי 2003 הכריז ארגון אונסקו, על "העיר הלבנה" - חלקים במרכז תל אביב שבהם מבנים ומתחמים שהוקמו מראשית שנות ה-30 ועד קום המדינה ברוח עקרונות אדריכלות הסגנון הבינלאומי, כאתר מורשת תרבות עולמית. בשנת 1994, לקראת הכנס "אדריכלות הסגנון הבינלאומי בתל אביב", הונפקה סדרה של 3 בולים, המציגים את מעונות עובדים הוד שתכנן האדריכל **אריה שרון**, בית החולים אסותא שתכנן האדריכל **יוסף נויפלד** ובית "הדר" שתכנן **קרול רובין**. כולם מבנים שתוכננו בין 1934 ל-1938.

סדרת בולי אדריכלות הסגנון הבינלאומי

מבנים תל אביביים נוספים (אם כי מאוחרים הרבה יותר) שהודפסו על בולים הם הספריה המרכזית באוניברסיטת תל אביב, שתוכננה על ידי האדריכלים **מיכאל נדלר**, **שמואל ביקסטון** ו**שולמית נדלר** בשנת 1968 וזכתה בפרס רוקח שנתיים אח"כ, ובניין בית הספר "עמל" שנבנה ב-1972 על פי תכנונו של האדריכל **רם כרמי**.

בניין בית הספר "עמל"

הספריה המרכזית באוניברסיטת תל-אביב

חלקה השני של כתבה זו – סיפור הפיכתה של תל אביב מעיר למטרופולין – יובא בגליון הבא.

יעל ענבר אוספת בולי ישראל, גלויות וספרי ילדים עם איורים של נחום גוטמן.
כתובתה לצרך תגובות: momofyotam@walla.com

רשימת כתובות דוא"ל

על מנת לאפשר לוועד האגודה ולעורכי נושאון להעביר עדכונים בזמן אמת ובתדירות גבוהה, אנו עורכים רשימת כתובות של חברי האגודה בדואר אלקטרוני (e-mail). **הרשימה לא תופץ לשום גורם חיצוני, וכתובות הדואר האלקטרוני גם לא תתפרסמנה בגליון.** הרשימה תשמש את ועד האגודה ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד.

חברי האגודה מתבקשים להעביר את כתובת הדוא"ל שלהם לעורכי נושאון בדוא"ל: noson.ed@gmail.com
או למזכיר האגודה, **זהר נוי**, ת.ד. 62029, תל אביב 61620.

תודה על שיתוף הפעולה!

בתי כנסת ובתי מדרשות בגולן איציק אביטל

רמת הגולן משופעת באתרים ארכיאולוגיים יהודיים. עדות לחיים יהודיים בגולן מתקופת המשנה והתלמוד ניתן למצוא הן במקורותינו בדברי חז"ל והן בכתובים נוספים, כגון בספריו של **יוסף בן מתתיהו** ובברית החדשה. התנא **רבי אלעזר הכפר** קבע את בית מדרשו בגולן ועדות ארכיאולוגית לכך היא קורת משקוף שנמצאה בין חורבות הכפר דבורה ועליה כתוב "זה בית מדרשו של אלעזר הכפר". עדויות ארכיאולוגיות נוספות הן פריטי בנייה מעוטרים מבתי הכנסת השונים ועליהם שופר, ארבעת מינים ומנורת המקדש. מנורה דומה, אשר נמצאה בטבריה, מוצגת במוזיאון ישראל ומונצחת על בול. ידוע ומפורסם בית הכנסת, והכפר היהודי אשר סביבו, שנמצא ושוחזר להפליא בקצרין העתיקה.

מנורה מבית הכנסת בטבריה

לאורך השנים עסקו חוקרים רבים במיפוי ההתיישבות היהודי בגולן בבשן ובחורן. נכון להיום נמצאו עדויות ל-27 ישובים יהודיים קדומים בגולן, ובתי הכנסת שבתחומם נחקרו על ידי ארכיאולוגים. מלבד אחד, כל בתי הכנסת הללו הם מתקופת המשנה והתלמוד, והוקמו אחרי חורבן בית שני. יוצא הדופן הוא בית הכנסת שבעיר הקדומה גמלא: המחקרים הארכיאולוגיים האחרונים של האתר בגמלא מוכיחים כי בית הכנסת שנתגלה שם הוא הקדום ביותר בארץ. ידוע כי בית כנסת זה היה פעיל בשלהי שלטונו של המלך **הורדוס**, וזאת על סמך מטבעות מתקופה זו שנמצאו בין כתליו. יחד עם זאת, יתכן כי בית הכנסת הינו קדום אף יותר, והוקם מייד לאחר שיבת גלות בבל.

על סמך הממצאים הארכיאולוגיים ברור שהמבנה הוא מבנה ציבורי, ששימש הן לתפילה והן להתכנסות ציבורית. בלב המבנה יש אולם גדול המוקף בספסלים, ובאחד הכתלים יש גומחה מוגבהת, ששימשה, כנראה, מקום להנחת כתבי קודש. בסמוך למבנה יש מבנים נוספים של מקווה טהרה וחדר לימוד. בהסתמך על המקורות הכתובים על תפקידו של "בית העם" בהווית החיים היהודיים, נראה שהמבנה היה "בית-כנישתא" כסגנון בתי הכינוס המוזכרים בתלמוד, אליהם התאסף הקהל ובהם נערכו מלבד תפילות גם כינוסים ציבוריים ולימוד תורה.

מבחינה ארכיטקטונית דומה בית הכנסת של גמלא למבנים אחרים מאותה תקופה, המזוהים משכבר על ידי חוקרים כבתי-כנסת (כגון במצדה ובהרודיון). בשונה מהם, המבנה בגמלא נבנה ותוכנן מראש כמבנה ציבורי גדול, בעוד שבמצדה ובהרודיון הוסבו מבנים קיימים לצרכי הציבור.

גמלא

מענין לציין כי בית הכנסת בנוי על ציר דרום-מערב – צפון-מזרח, ופתחו בקיר המערבי. נראה, כי גם בגמלא לא התפללו לכיוון ירושלים אלא לכיוון מערב, כמו במקדש, והפתח נקבע בכיוון התפילה. בתוספתא (ברכות ג, טז) כתוב להלכה:

"היה עומד בחוצה לארץ, יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל ... היה עומד בארץ ישראל, יכוין את לבו כנגד ירושלים ... העומדים בירושלים מתפללין כנגד בית המקדש. העומדין במקדש יכוונו את ליבן כנגד בית קדשי הקדשים ... ונמצאו כל ישראל מתפללין אל מקום אחד."

על פי מקורות אלה נפסקה ההלכה המקובלת היום בכל קהילות ישראל, לפיה מתפללים בכל מקום לכיוון ירושלים והמקדש. אולם, כאמור, בית הכנסת בגמלא הוקם עוד בימי המקדש השני, לפני שנכתבו המסורות וההלכות הנוגעות למיקום בית כנסת, ועל כן כיוון המבנה הוא כמו כיוון המקדש. סיבה זו, בצרוף המגבלות הטופוגרפיות, יכולה גם להסביר מדוע בית הכנסת לא נבנה, כמקובל במסורת, "בגובהה של עיר".

חידוש ההתיישבות היהודית בגולן

חידוש הישוב היהודי בגולן בשנת 1967 והחלת הריבונות הישראלית עם העברת "חוק הגולן" בשנת 1981 ע"י ראש הממשלה המנוח **מנחם בגין** ז"ל אפשרו לחוקרים לחפור באתרים שהיו עד אז בגדר חלום רחוק. החפירות בגמלא, בראשותו של **שמריה גוטמן** ז"ל, נמשכו 14 עונות. בין הממצאים המדהימים השופכים אור על חייהם של התושבים ראוי לציון מטבע שנטבע בגמלא בשנת 66 לספירה, ועליו כתוב "לגאלת ירשלם הק" – לגאולת ירושלים הקדושה. יש להניח, שהכיתוב על המטבע נועד לעודד את הלוחמים על הגנת העיר, ולהכניס ברוחם תעוזה כיון שהמלחמה אינה רק על גמלא אלא גם ובעיקר על ירושלים.

מנחם בגין

בית כנסת נוסף הנחקר במרץ רב בשנים האחרונות הוא בית הכנסת ב"אום – אל – קאנטיר", באתר החפירות הנמצא בסמוך לקיבוץ "נטור" שבדרום רמת הגולן. **סר לורנס אוליפנט** במסעותיו בארץ ב-1884 כבר זיהה שם שרידים לבית כנסת מתקופת התלמוד. המבנה החרב ניזוק, כנראה, ברעידת אדמה שארעה במאה השמינית לספירה. בעזרת טכנולוגיות חדישות הצליחו החוקרים למפות, ולתעד ואף לשחזר חלק מהמבנה. במהלך העבודות התגלו עד כה רצפת בזלת, ספסלי אבן, חזית מרשימה ומפוארת העשויה קשתות במה לארון הקודש ואף שרידים לארון עצמו.

שר התיירות המנוח **רחבעם זאבי** (גנדי) היה מנאמני ארץ ישראל ואוהביה, ובין שלל תפקידיו שימש גם כמנהל מוזיאון ארץ ישראל בתל אביב. זאבי גם היה בעצמו אספן של מפות עתיקות של ארץ ישראל ושל ספרי תנ"ך. במסגרת תפקידו כשר התיירות דאג זאבי לתקצב את המחקר והשחזור של בית הכנסת באום – אל – קאנטיר אך לא זכה בחייו לראות את התוצאות. המועצה האזורית "גולן" החליטה לקרוא לבית הכנסת המתחדש "קשתות רחבעם" לזכרו.

רחבעם זאבי

איציק אביטל, תושב רמת הגולן ואיש מחשבים במקצועו, אוסף בולים וגלויות בנושאי יודאיקה שונים, גלויות מנופי הארץ (לפני ואחרי קום המדינה) ואגרות שנה טובה. כתובתו: מושב רמת מגשימים 12917. itzik.avital@gmail.com

הזמנה לאסיפה הכללית השנתית ומכירה פומבית

הנכם מוזמנים לאסיפה כללית שנתית ולמכירה פומבית, אשר יתקיימו ביום ששי, 7 באפריל 2006, בשעה 9:30, במועדון הבולאים תל אביב, רח' הס 16. לקיום האסיפה במועדה דרושה נוכחות של מחצית מכלל חברי איל"ת. בהעדר רוב של חברים בשעה הנקובה, תתחיל האסיפה בשעה 10:00, והיא תהיה חוקית בכל מספר הנוכחים.

תכנית האסיפה הכללית:

בחירת יו"ר ומזכיר האסיפה
דברי יו"ר העמותה על פעילות העמותה בשנת 2005
דו"ח מזכיר איל"ת, גזבר העמותה וועדת הביקורת
אישור תקציב העמותה לשנת 2006
דיון חופשי
מכירה פומבית

חברים המעוניינים להביא פריטים למכירה מתבקשים להגיע ב-9:00. הפריטים צריכים להיות עטופים בעטוף שקוף בצירוף תיאור קצר ומפורט, לרבות מחיר התחלתי. התיאור הוא באחריות המוכר - במקרה של אי דיוקים יוחזר הפריט למוכר. חברים המעוניינים לרכוש פריטים, יצטיידו במזומנים או בפנקסי שיקים. האגודה גובה 10 אחוזים עמלה מכל מוכר – הקונים פטורים.

הרהורים על נושא גלובלי – ה"גלובולים" אריק שורץ

לאחרונה הופתעתי לגלות שגם אספנים ותיקים מתקשים להגדיר מהי בדיוק בולאות נושאית. ההגדרה האהובה עלי היא זו הקובעת כי בולאות נושאית היא איסוף בולים ופריטים דואריים על פי תוכנם ועיצובם ולא על פי השימוש הדוארי שנעשה בהם או הישות המנפיקה אותם.

בילדותי אספתי את בולי ישראל: אבי ז"ל, שאסף מעט בולים בעצמו, רכש עבורי מנוי של השרות הבולאי. תקופה ארוכה קיבלתי בולים ומעטפות יום ראשון, סידרתי אותם באלבום לפי סדר הוצאתם, וידעתי לספר עליהם כמעט הכל: פרטי ההדפסה, הכמויות, הנקבוב ושאר הפרטים המופיעים בקטלוג. לנושאי הבולים ולעיצובם כמעט שלא נתתי את דעתי.

לימים נטשתי את איסוף בולי ישראל והתחלתי לאסוף בולים בנושא שבו היה לי עניין מיוחד – כלבים. האוסף הלך וגדל, הפך לאוסף מוצג, וקיבל עם הזמן כיוון מאוד מוגדר. אלא שאז התעורר בי געגוע לבולי ישראל, וחשבתי כיצד אוכל לחבר בין בולי ישראל לבין האיסוף הנושאי. החלטתי לחדש את האוסף הישראלי, אך הפעם להקדיש את מירב תשומת הלב דווקא לנושא הבולים ועיצובם, ולא לפרטים הפילטליים הקשורים בהם.

באוסף הנושאי שלי ישנן מספר גלויות מירב, והן חביבות עלי במיוחד. הן מצליחות להגדיל את הבול למימדים של גלויה, להוסיף לו עניין תימאטי ובדרך כלל מושכות את העין הרבה יותר מהבול עצמו. גלויות המירב נתנו לי רעיון חדש – על מנת להפוך את בולי ישראל למרשימים יותר גדולים יותר ומעניינים יותר, אדביק אותם על גלויות תואמות במקום לסדרם באלבום. מלכתחילה לא היתה לי כוונה להכין גלויות מירב, ולא להחתים את הבולים כלל. כל מה שחיפשתי היתה דרך להציג את בולי ישראל כך שהצד הנושאי והעיצובי שלהם יבלוט ויקבל את הכבוד המגיע לו.

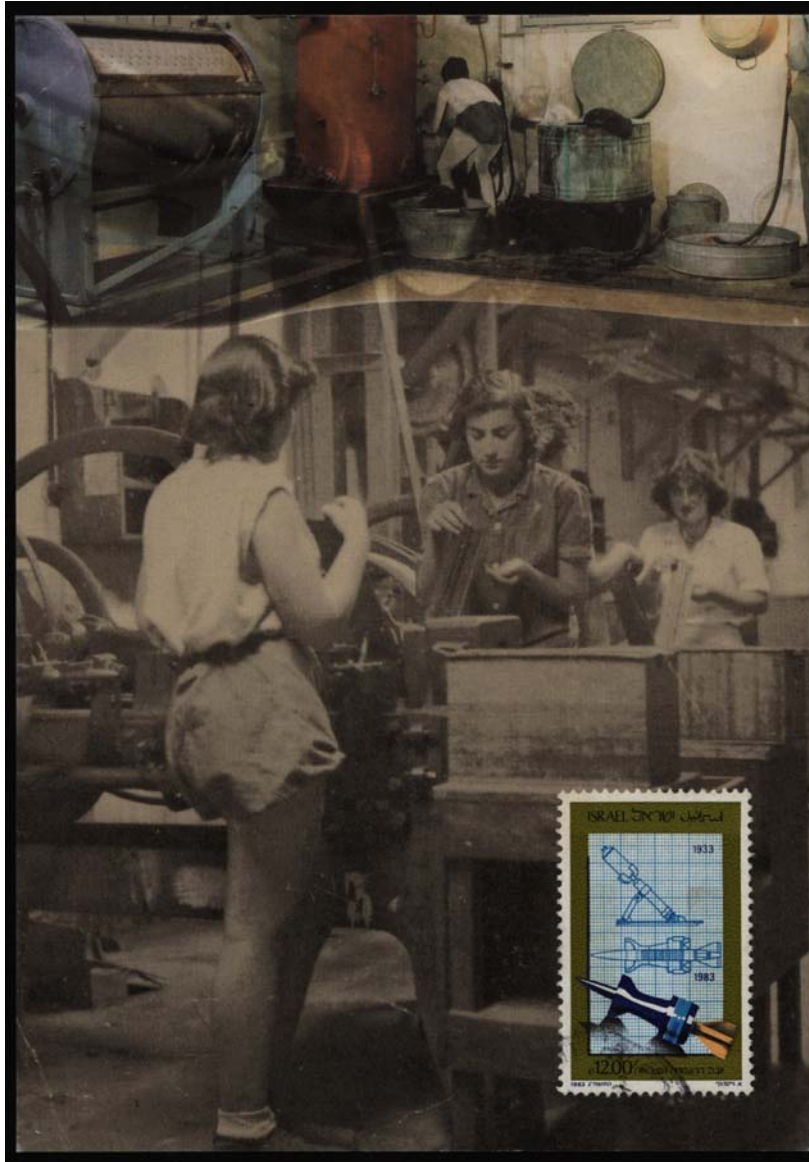
עד מהרה גיליתי שהעניין אינו פשוט כל כך: הגלויות המצויות למכירה בחנויות מועטות ומיועדות בעיקר לתיירים, ולכן מגוון הנושאים שלהן דל. קל למצוא גלויות של אילת, מצדה ונצרת, אך קשה למצוא גלויות של **ביאליק**, **מניה שוחט** או המכביה הרביעית. דווקא הקושי עורר בי עניין, והתחלתי לחפש גלויות מתאימות. שוק הפשפשים, מכירות פומביות, חברים – כל מקור לגלויות הפך למקור עניין עבורי. טיולים עם המשפחה ברחבי הארץ עוברים תמיד דרך דוכן המזכרות והקיוסק, ובזמן שהילדים אוכלים ארטיק אני עובר על דוכן הגלויות לבדוק מה אפשר להוסיף לאלבום.

כאשר כבר הצטברו באלבום מספר גלויות עם בולים, התייעצתי עם חברים והחלטתי לתת להן שם עברי מתאים – גלובולים.

מתי גלויה ראויה לעבור שדרוג ולהפוך לגלובול? לפעמים ההחלטה קלה: הציור או הצילום על הגלויה הולם לגמרי את הבול, ומראה אותו הדבר. כך למשל בול יום העצמאות ה-12 המודבק על גלויה המראה דגלי ישראל מתנופפים ברוח יוצרים גלובול תואם, ובול עכו מסדרת נוף ארצנו מתאים להפליא לגלויה ישנה של עכו במבט מן הים. אבל לפעמים צריך קצת יותר דמיון בהתאמת הבול לגלויה.

באחד מטיולי המשפחה עברנו בעכו העתיקה. בחנות קטנה מצאתי גלויה שעליה צילום חדר הגרדום במבצר עכו. עלתה בדעתי ההתאמה לבול האנדרטה לזכרו של **דב גרונר**, רכשתי את הגלויה מיד, והתוצאה היא הגלובול המופיע על שער גליון זה.

טיול אחר הוביל אותנו למוזיאון מכון איילון שליד רחובות, מפעל תת קרקעי ששימש את ההגנה לייצור תחמושת תחת אפם של הבריטים בימים שטרם הקמת המדינה. המועצה לשימור מבנים ואתרים יחד עם החברה להגנת הטבע והמוזיאון הפיקו גלויה ועליה צילום מאותם הימים של כמה בנות העוסקות בייצור כדורים. גם את הגלויה הזו קניתי, למרות שאין בול תואם. בבית הדבקתי עליה את בול היובל לתעשייה הצבאית מ-1983.

ההתאמה במקרים כאלו בין הבול והגלויה אינה מיידית אלא דורשת מעט קישור וידע. בעיקר היא דורשת תשומת לב לתוכנו של הבול. מצד אחד, הידע אודות התוכן

מאפשר לעשות את הקישור בין הבול לבין הגלויה, ולייצר סיפור קטן מכל גלובול. מצד שני, החיבור בין בול לגלויה מאפשר לעסוק מעט בתוכן ומשרת את האיסוף הנושאי.

אוסף בולי ישראל שלי קיבל תפנית, והפך מבחינתי למעניין יותר. לעיתים הוא גם מזמן לי הרפתקאות של ממש. בשנים בנובמבר 2004 נסעתי בשעת ערב מירושלים לתל אביב בדרכי הביתה. בדרך שמעתי ברדיו דיווח על פתיחת הטרמינל החדש בנמל התעופה בן גוריון. חשבתי רגע וסטיתי מן הדרך, ונכנסתי לשדה התעופה על מנת לחפש גלויה שתתאים לבול שהונפק לרגע האירוע. אם יש גלויה כזו, היא תהיה רק שם. להפתעתי, בביקורת הכניסה הושיט לי המאבטח גלויה. הבטתי ושמחתי לראות שזוהי גלויה שהונפקה במיוחד על ידי רשות שדות התעופה לציון הארוע. ביקשתי

ממנו עוד כמה גלויות וכשהגעתי הביתה הדבקתי עליהן את הבול (שהונפק כזכור כבר זמן מה קודם לכן) והכנתי מהן גלובולים. אגב, החיבור בין השניים מגלה טעות בעיצוב הבול: הלוגו של רשות שדות התעופה הוחלף בין מועד הנפקת הבול למועד פתיחת הטרמינל והוא אינו זהה בין הבול והגלויה.

פן נוסף ששבה את ליבי בהכנת הגלובולים היתה היצירתיות המתאפשרת. ישנן גלויות רבות ובולים רבים, ומלאכת ה"שידוך" יכולה להיות אסוציאטיבית ושונה מאספן לאספן. בשונה מגלויות מירב, אין בגלובולים צורך בחותמת תואמת ועובדה זו מקלה על הכנת הגלובולים. להזכירכם, בגלויות מירב החותמת צריכה להיות מוקדמת ככל שניתן,

והגלויה צריכה להיות קודמת לבול. כיום לא ניתן עוד ליצור גלויות מירב למרבית בולי ישראל. לעומת זאת, לא מאוחר ליצור גלובולים חדשים.

הכנת ואיסוף גלובולים אינו ענף מוכר של הבולאות. פריטים אלו אינם ראויים לתצוגה בתערוכת בולים, ואולי ייחשבו בעיני חלק מהאספנים כ"לא רציניים" במובן הבולאי. יחד עם זאת, אני סבור שפריטים מעין אלו הם בדיוק מה שצריך על מנת לעורר ענין נרחב יותר בבולי ישראל בקרב אספנים צעירים. הגלובולים יכולים בהחלט להיות תחום איסוף בולאי לגיטימי לגמרי. מחד גיסא יכולים הגלובולים להרחיב את המגוון העומד כיום לרשות האספנים ולהוסיף עניין ואתגר החסרים כיום באיסוף הקלאסי של בולי ישראל, מאידך – וזו הנקודה החשובה לנו, כמי

שאוספים פריטים על פי תכנם וצורתם (למי שעדיין זוכר את ההגדרה החביבה עלי לאיסוף תימאטי) - לקרב את הבולים הישראליים גם לאספנים התימאטיים, תוך שימת דגש על עיצובם ותכנם, והקשר העמוק שלהם לעם ישראל וארצו.

כמה בולים יכולה מעטפה אחת לשאת?

אני משער שלכל אספן יש פריט, או מספר פריטים, החביבים עליו במיוחד. עבור אחדים, אלה עשויים להיות בול או מעטפה שהיו קשים במיוחד להשגה ושללאספן נדרשו שנים רבות של חיפוש למצוא ולרכוש. אחרים יצינו פריט יקר ונדיר במיוחד, שנרכש בעבור סכום עתק או שנמצא בין אחרים, זולים יותר, במחיר מציאה, למזלו ולשמחתו של בעליו הגאה. בעבורי,

מדובר כמעט תמיד בפריטים שיש להם סיפור מיוחד לספר, ובמיוחד אם יש להם ערך מוסף של עניין אנושי יוצא דופן, או סיפור על החיים בארץ רחוקה או בתקופה מעניינת בעבר. כאשר אני מוצא פריט שכזה אני נהנה מתחושה מיוחדת של התרוממות רוח, המעניקה לפריט חיים משלו בעיני, מעבר להיותו סתם בול או דבר דואר.

בטור "סיפורי מעטפות" אשתדל להביא לכם את הסיפורים הנחבאים מאחורי פריטים יוצאי דופן – לא בהכרח יקרים או נדירים במיוחד אבל תמיד מרגשים בדרכם שלהם. למרות שמו, הטור לא יהיה מוגבל למעטפות בלבד, ומדי פעם יופיעו בו סוגים אחרים של פריטים בעלי עניין או אופי מיוחד. מטבע הדברים, מרבית הסיפורים יהיו על פריטים מהאוסף האישי שלי. אבל אם יש לכם פריט שמאחוריו מסתתר סיפור שהייתם רוצים לראותו בדפוס, אתם מוזמנים לכתוב אלי ולצרף תמונה (באיכות טובה) של הפריט ותקציר של הסיפור מאחוריו. אני אשתדל להביא את הסיפור לקהל הקוראים של נושאון בצורה הטובה ביותר.

הפריט שבחרתי להציג לפניכם היום בא ממרכז אפריקה מהתקופה שבין שתי מלחמות העולם. בעקבות התבוסה של גרמניה ב"מלחמה הגדולה" (השם שניתן אז למלחמת העולם הראשונה, לפני שנודעו מוראות מלחמת העולם השנייה, שהיתה גדולה בהרבה מקודמתה) תפסו הצרפתים את השלטון במושבות הגרמניות לשעבר במרכז אפריקה, וצירפו אותן למושבות שכבר היו להם באזור. המושבות הצרפתיות במרכז היבשת השחורה, ובעיקר אלה שממזרח ומדרום לניגריה הבריטית, נודעו בשם "הקאמרונים". הן היו מקור עשיר במיוחד לחומרי גלם מסוגים שונים, והיוו פרס עסיסי במיוחד עבור המנצחים.

הצרפתים הרחיבו את שליטתם באזור צעד אחר צעד, תוך הקמת מערכת קולוניאלית ענפה שהחליפה את השלטון הגרמני הקודם. בראש ההיררכיה ניצבו מושלי המושבות ועוזריהם הקרובים. רובם היו קצינים בכירים בזמן המלחמה, שנשלחו למספר שנים לתפקיד במושבות שאפשר להם לצבור "קרן פרישה" עתירת ממון לפני שחזרו למולדת לבלות את שנותיהם האחרונות ברווחה יחסית. התפקידים האזרחיים ברמה הבינונית מולאו בדרך כלל על ידי צרפתים לשעבר, רובם ככולם בני דור שני ושלישי

למחפשי אוצרות ולסוחרים שבאו להתנחל במושבות שמעבר לים במאה התשע-עשרה. מבין ה"גולים" האלה יצאו האנשים ששעבדו את האוכלוסיה המקומית (השחורה) לצורכי השלטון הקולוניאלי בצורה היעילה והאכזרית ביותר.

רבים מבין אנשי הממסד האזרחי הלבנים היו אספני בולים או סוחרים של בולים או אספנים ב"ארץ המוצא". ההתעניינות שלהם בנושאי בולאות בולטת לעין במיוחד בצורה שבה מבוילים המכתבים שהם שלחו: לעיתים קרובות הבולים ממוקמים על חזית המעטפה במרחק ניכר זה מזה, כך שכל בול זכה לחותמת נפרדת משלו. בדרך זו ניתן לשטוף את הבולים מהמעטפה כאשר כל אחד מהם נושא חותמת בודדת נקייה, או לגזור בולים עם חותמות נפרדות לשמחת האספן מקבל המכתב. כיום יש אספנים הרואים במעטפות האלה פריטים "פילאטליים" (בניגוד לפריטי דואר "מסחרי" או "אמיתי"). לעיתים קרובות הם שוגים בהתייחסות שלהם – גם אם סידור הבולים על המעטפה נובע מנטיות הלב הבולאיות של השולח או מבקשות האנשים עימם הוא התכתב, עלינו לזכור כי לפחות חלק ניכר מכלל המעטפות מסוג זה מראות שימוש דוארי אמיתי תוך שמירה על מוסכמות הנימוס הטוב של זמנן.

איור 1

איור 1 מציג דוגמא טובה לשימוש דוארי ממשי, על אף העובדה שהשולח מראה התחשבות ב"טעם הטוב" של זמנו. זהו מכתב רשמי שנשלח בדואר רשום מבראזאויל שבקונגו הצרפתית לפריז בשנת 1916. הבולים מוצבים במרחק גדול האחד מרעהו, כך שלא יהיו בולים הסובלים מ"החתמת יתר". הביול הכולל, 45 סנטימים (centimes), נכון עבור מכתב שנשלח מהמושבות לצרפת בדואר רשום (20 ס' דמי

המשלוח של מכתב ועוד 25 ס' דמי רישום). מעניין לציין, עם זאת, ששניים מהבולים נושאי הדפס רכב "+5", כשתוספת המחיר מיועדת לתרומה לארגון הצלב האדום, כך שהעלות של הבולים לשולח היתה 55 ס' ולא 45 ס'.

השימוש בבולי צדקה מסוג זה על גבי דואר רשמי לא היה מקובל באותה עת, אם גם הוא אינו בלתי ידוע לחלוטין, וניתן לשאול האם הבחירה בבולים אלה היתה מכוונת (דהיינו נעשתה על מנת לשלוח דווקא אותם למקבל) או אקראית, עקב הימצאותם בידי השולח. את המעטפה הזאת קיבלתי לפני יותר מחמש-עשרה שנים ממורי ורבי בבולאות הנושאית, דר' עמנואל איילן ז"ל, שאף טרח ללמדני חלק מהדברים המובאים במאמר.

איור 2

באיור 2 מוצג פריט פילאטלי למהדרין. הביול, בערך כולל של 50 ס' (25 ס' בבול המוטבע על המעטפה ועוד 25 בשני בולים מוספים), הוא הרבה מעבר למחיר המשלוח של מכתב רגיל בתוך העיר בראזאויל, שבשנת 1928 היה 10 ס'. במקרה זה השילוב של מיקום הבולים (והחותמות) עם עודף הביול מראה לנו את אופיו האמיתי של הפריט כמעטפה פילאטלית ללא שום קשר למציאות הדוארית של זמנו.

בכל הדוגמאות שאציג במאמר זה נעשה שימוש ביותר מבול אחד כדי להגיע לרמת הביול הכללית. בשתי הדוגמאות הראשונות הבולים מוקמו על גבי המעטפה בצורה בולאית. הפריט באיור 3 הוא גב של גלויה מצולמת שבילה כיאות בתעריף הנכון למשלוח גלוית דואר מקונגו לטולוז, צרפת בשנת 1908. לתעריף של 10 ס' הגיע

השולח על ידי שימוש בצמד בולי "נמר בעשב" בערך של 5 ס', שהוחתמו בהטבעה אחת של ידי חותם בראזאויל, קונגו הצרפתית. בצרפת הגלויה הועברה לכתובת חדשה פעמיים לפני שהגיעה לידי הנמען, ראשית לעיירה נואה ואחרי כן לסנט סולפריס השכנה. למרות כל טלטולי הדרך שעברה, הדואר הצרפתי לא גבה דמי דואר באמצעות ביול נוסף – 5 ס' לכל הפנייה מחדש (סה"כ 10 ס') מוכפל בשל הצורך בטיפול מיוחד לגבייה בסוף הדרך (ובסיכום כללי דמי דואר של 20 ס').

איור 3

הגיעה העת לעבור לפריט שבאיור 4, המהווה את עיקר סיפור המעשה להפעם. לפני מספר שנים, כאשר הבחנתי בו לראשונה בין הפריטים של חברה בריטית, תגובתי המיידית היתה "מה? הם נפלו על הראש? 110 לירות שטרלינג עבור מעטפה פילאטלית שכזאת?!" למזלי, הכרתי כבר את אנשי החברה הזאת, וידעתי שהם אינם נוהגים לנקוב במחירים מפולפלים עבור סחורה בלתי ראויה, מה שגרם לי לבחון את המעטפה ביתר תשומת לב. ובמבט השני הזה התאהבתי במעטפה הנפלאה הזאת, שהיום היא אחד מהפריטים החביבים עלי ביותר באוסף שלי. הסוד הגדול של המעטפה (שנפרשה על ידי אחד מבעליה בעבר לצורכי תצוגה) הוא בכך שהיא לא פריט פילאטלי אלא פריט דוארי לעילא ולעילא. התבוננו בה שוב ונסו להעלות בעיני רוחכם את מה שהתרחש.

ביום שלישי, 16 בנובמבר 1920, נכנס לו מאן דהוא למשרד הדואר של דואלה שבקאמרן וביקש לשלוח מכתב רשום לעיר וואטרלו שבאונטאריו, קנדה, בצידו האחר של העולם. התעריך הנכון שנדרש לביצוע המשלוח היה 80 ס' (20 ס' למשלוח מכתב עד צרפת, 25 ס' דמי רישום ועוד 35 ס' עבור העברתו לאחת ממושבותיה של בריטניה).

איור 4

למגינת לבו של השולח שלנו, בול בעריך כה גבוה לא היה מצוי כלל במשרד הדואר של דואלה. אגב, מן הראוי לציין שהביטוי "משרד דואר", שבו נקטתי זה עתה, עשוי להטעות במידת מה את הקורא. דואלה היתה עיירת ספר מוזנחת באמצע שום-מקום. משרד הדואר שלה נוהל, מן הסתם, מעבר לדלפק של חנות מכולת מקומית שהופעלה על ידי סוחר לבן שהתגורר בעיירה דרך קבע, ושימש בין שאר עיסוקיו גם כסוכן הדואר המקומי. אי לכך, העובדה שלא נמצאו בידיו בולים בעריכים גבוהים אינה אמורה להפתיע אותנו כלל ועיקר. למעשה, הימצאות של בולים בעריכים גבוהים היתה, ככל הנראה, היוצא מן הכלל ולא המצב הרגיל במקום שכזה.

הבה נחזור, אם כן, לתמונה באותה חנות או סוכנות דואר. הבול היקר ביותר שהיה לסוכן להציע היה בעריך של 45 ס'. מחוסר ברירה הלקוח נטל אותו והדביקו למעטפה,

אך לא היה די בכך לשלם עבור המשלוח. הוא וסוכן הדואר התחילו, איפוא, לדפדף אחורה באוגדן הבולים. עוד דף ריק ועוד אחד, עד שהגיעו לדף עם בולים של 2 ס'. רק כן הם הצליחו לאתר עוד כמה בולים למכירה – למעשה לא פחות מחמישה עשר בולים כאלה, אולי בצמדה של 3 על 5 בולים. הלקוח נטל אותם והתחיל להדביקם על גבי המעטפה שלו, מכסה כמעט את כל הצדה הקדמי ובסופו של דבר עובר גם לצד האחורי, כשהוא מכסה תוך כדי כך את שמו וכתובתו.

אבל אפילו לאחר מציאה רבת מזל זו עדיין חסרו למחיר הנדרש 5 ס' נוספים. עוד דפדוף אחורה באוגדן, עכשיו לעריך הנמוך ביותר הקיים, 1 ס', והנה נמצאו יתרת הבולים החסרים – חמישה בולים של סנטים אחד. הלקוח נטל אותם, הדביק אותם על יתרת המקום הפנוי בגב ובחזית המעטפה, ומסר אותה לידי סוכן הדואר. אבל עתה התעוררה בעייה חדשה – היכן לשים את תווית הרישום? לא נותרה להם כל ברירה, אלא להדביקה על גבי שם ארץ היעד, קנדה, בתקווה שפקידי הדואר בדרך ידעו שאונטריו אכן נמצאת במושבה הבריטית שמעבר לים.

כל הבולים הוחתמו עתה על ידי סוכן הדואר, והמכתב יצא סוף כל סוף לדרכו הארוכה – מאפריקה הטרופית הלוהטת, דרך פריז (?) חותמת מתומנת על חזית המעטפה), וניו-יורק (חותמת סגלגלה בגב המעטפה) ועד לקנדה הקפואה, לשם הגיעה המעטפה עמוסת הבולים בסופו של המסלול בשבת, 8 בינואר 1921, חמישים וארבעה ימים אחרי שהתחילה במסעה.

עכשיו אמרו נא לי אתם – האם מעטפה שכזאת, עם סיפור שכזה מאחוריה, אינה שווה כל פני מהמחיר הנדרש? לי אישית אין לי ספק שהתשובה צריכה להיות חיובית.

רון ברגר, רח' שחראי 2, ירושלים 96470.

תזכורת לתשלום דמי חבר לשנת 2005 / 2006

נודה על משלוח דמי החבר לשנת 2006 או לשנת 2005:

80 שקלים למבוגר

40 שקלים לנוער עד גיל 18

את דמי החבר יש לשלוח לשלמה וורגן,

גזבר איל"ת, לכתובתנו החדשה:

רח' ברנשטיין 31/22 ראשון לציון 75503.

טלפון: 054-6855951 (רק בשעות הערב המקובלות).

צופים ופיונירים נוטעים עצים בכל רחבי העולם

שמחתי להענות לפניה של עורכי ה"נושאון" לכתוב כל פעם סיפור על הרקע שמאחורי הבולים. בחרתי הפעם בנושא בולאי הקשור לט"ו בשבט שחל זה עתה - נטיעת עצים ויערנות. מתוך אוסף בולי "ילדים על בולים" שלי בחרתי להציג מספר בולים בהם רואים את חניכי תנועות הנוער של ה"צופים" וה"פיונירים" עוסקים בנטיעות. הצופים והפיונירים – שניהם ארגוני נוער בעלי אופי דומה. על גבי בולים קל להבחין ביניהם על פי צבע העניבות שלהם: ירוקות לצופים ואדומות לפיונירים.

הצופים:

תנועת נוער כלל עולמית המונה למעלה מ-38 מיליון חברים ב-217 ארצות, ובכללן ישראל. תנועת נוער זו נוסדה ב-1907 על ידי **רוברט באדן פאוול** באנגליה. החניכים (החל מגיל 9) לומדים ערכי חברות, עזרה לזולת, וצופיות. יערות הם יעד מועדף לטיולים ומחנות של הצופים, ולכן גם נושא היעור, שמירה על עצים וגידולם וערכי שמירת הטבע נלמדים ומיושמים. חניכים המצטיינים בידיעת יעור ונטיעות ועומדים במטלות ומבחנים מעשיים ותיאורטיים (לא קלים!) זוכים לקבל עבור השגיהם את "אות היערנות" (Forestry badge).

בבולים שלפנינו רואים את בני ובנות הצופים, נוטעים שתילים, ממש כמו שלימדו אותנו בילדותנו – יש להקפיד לחפור בור, להניח בעדינות את השתיל, לכסות באדמה, להכין גומה ולהשקות. בבול מליבריה – אחד מתוך סדרה של 50 (!) בולים שיצאה ב-1979 – רואים צופים הנוטעים שתיל בפאתי היער. הבול מבוסס על ציור של **נורמן רוקוואל**,

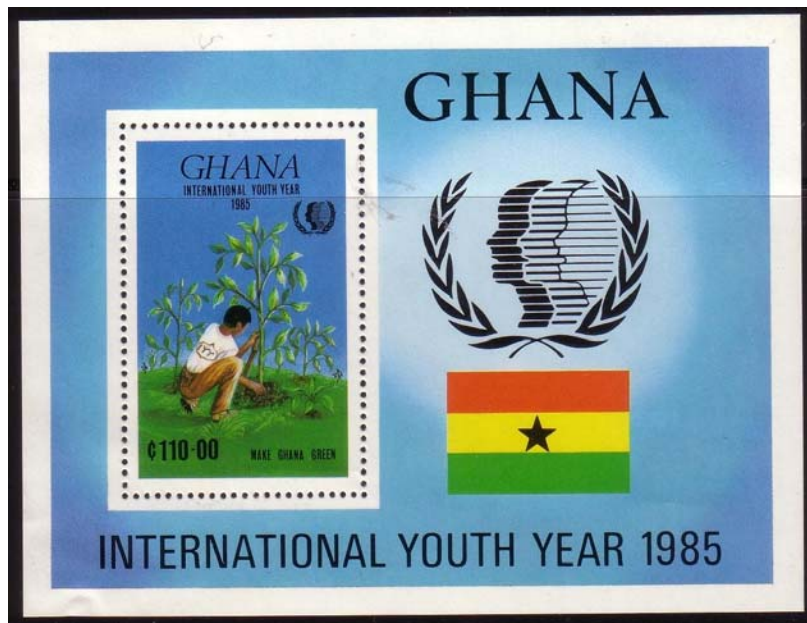
שהרבה לצייר ולאיר עבודת תנועת הצופים בארה"ב. ציוריו הנפלאים – לאו דווקא בנושאים "צופיים" – מופיעים על בולים רבים בעולם בנושאים מגוונים, אך זה נושא נפרד הראוי לטור משלו.

הפיונירים:

ארגון ילדים בגילאי 15 – 10 המופעל על ידי המפלגה הקומוניסטית בכל הארצות הקומוניסטיות (כ-30 ארצות בזמנו). אף כי החברות בארגון אינה בגדר חובה, הרי כיוון שההתארגנות היא דרך בתי הספר ברור שכל הילדים מצטרפים ופעילים. הפיונירים פעלו כ-70 שנה עד 1990. יש דמיון רב בין פעילותם של הפיונירים לפעילות הצופים, ואין זה מקרי. קדמה ברוסיה לתנועת הפיונירים תנועת הצופים, שהשתתפו במהפכת אוקטובר וגם בצבא האדום. המייסדת הרשמית של תנועת הפיונירים ב-1922 היא **נדז'ה קרופסקיה**, אשתו של לנין. מ-161 אלף חניכים בברית המועצות בשנה הראשונה התנועה צמחה ל-25 מיליון חניכים ב-1974. כל פיוניר מחויב בשבועה לעקרונות ולסיסמה של התנועה, ממש כמו בצופים.

הדמיון הרב בין שני הארגונים מחייב שגם הפיונירים יראו בשמירה על העצים וטיפוח היעור ערכים חשובים. אין פלא, איפוא, שרבות מארצות הגוש הקומוניסטי לשעבר הנפיקו בולים בהם נראים חניכי התנועה כשהם שותלים עצים. מבחר בולים כזה מוצג לעיל. הפיונירים נראים נוטעים, בדיוק באותה צורה כמו שראינו אצל הצופים. מסתבר, איפוא, שאין הבדל אידיאולוגי של ממש בין שתילים קומוניסטים וקפיטליסטים.

בגאנה יצאה גליונית
מזכרת תחת הסיסמה
'גאנה ירוקה', ובה רואים
נער, ללא עניבה, נוטע
עץ. אולי כדאי שגם הוא
יצטרף לצופים?

נעים לדעת שנטיעת
שתילי עצים היא ערך
מודגש ומועדף על ילדי
כל העולם.

שלכם,
דובוש

דובוש אוסף בולי ילדים, דובים ודפוס על בולים.
כתובתו: יורם כהן, קיבוץ כפר עזה, ד.נ. הנגב 85142. dobush@yahoo.com

חברים חדשים באיל"ת

האנשים הבאים הגישו בקשה לחברות באיל"ת. חבר האגודה המתנגד
לקבלת מי מהם לחברות באגודה יפנה לוועד תוך חודש מפרסום הבטאון:

511	קסוטו אהרון, משה ברזני 3/10 תל אביב 69121. אוסף ישראל, קפריסין, שאגאל, תויות אוטומט.
512	אמאייב ישראל, ת"ד 1218 קרית חיים מערבית 26105. אוסף ישראל, דואר אויר (עולם), מטוסים – צפלין, קק"ל.
513	דגני נמרוד, אנה פרנק 6 רמת גן 52526. אוסף ברזים בבולים.
514	כץ אבינועם, השרון 17/9, רמת השרון 47240. אוסף משטרה, ישראל.
515	צובוק חנן, בבלי 36, תל אביב 62917. אוסף מערב אירופה, רכבות, אניות, ישראל.
516	בכור צבי, קיטרוני 56, פתח תקוה 49390. אוסף ספורט, חלל, מטוסים, מכוניות רכבות.
517	אביטל יצחק, מושב רמת מגשימים 12917. אוסף בתי כנסת, יודאיקה, שאגאל, שואה.

חידוש חברות

333	אברהם אסף, ת"ד 2721 שהם 73142. אוסף בריטניה מ-1840.

בולי ישראל

אנו פותחים מדור חדש המבוסס על שאלות הקוראים. רובנו נתקלנו במהלך שנים בדילמות אספניות בנוסח "איך לעשות זאת נכון". במדור זה נעלה בעיות כאלו לדיון. השאלות יופנו למספר מומחים במקביל, שכן גם בין יודעי ח"ן יש לעיתים חילוקי דעות והבדלי גישות. בנוסף נשמח לשמוע דעות ותגובות מקהל הקוראים.

רבות מהשאלות שהצטברו עד כה על שולחנו נוגעות להצגת פריטים בתערוכות. בהתחשב בכך החלטנו להפנות אותן לא רק לאספנים מנוסים, אלא גם לשופטים. כל השופטים שלנו הם גם (או לפחות היו) מציגים ברמה הבכירה, ויש להניח כי הם נתקלו באותן הדילמות גם מצדו שני של המתרגם.

חשוב לציין שהמדור מיועד לא רק למציגים אלא לכלל חברי איל"ת. שום שאלה – גם אם היא נשאלת על ידי אספן מתחיל ובלתי מנוסה – אינה טיפשת מידי, או בלתי ראויה להתייחסות! ואחרי הקדמה זו, הבה ניגש למלאכה.

שאלתנו הראשונה עוסקת בבולי ישראל, ברוח הגליון כולו. נניח שאני אספן תימאטי בנושא פרחים או בנושא חיל השריון. במקרה כזה ארצה לכלול בתצוגה שלי אוספי את הבול הישראלי המנציח את קרב דגניה ממלחמת השחרור (מסדרת בולי יום הזיכרון, 1952). השאלה היא, כיצד עלי להציג את הבול? האם לחפש בול עם שובל (או עם שובל כפול), למרות שבשובל עצמו אין כל מידע תימאטי רלבנטי? מצד אחר, קיום השובל מעלה במידה מסוימת (אך לא מאוד!) את ערכו של הבול ואת נדירותו. מצד שני, אין בשובל כל מידע תימאטי נוסף: הימצאותו עלולה להסיח את דעתם של הצופים. בנוסף, יש בזאת משום בזבז שטח מדף התצוגה.

האם יש כאן "דרך נכונה" ו"דרך שגויה"? או שאני חופשי להחליט משיקולי האסתטיקה של דף התצוגה?

צוות המומחים שלנו, אליו הפנינו את השאלה כולל את **ד"ר יהושע מגר** (יו"ר איל"ת, מציג ושופט תימאטי), **מנחם לדור** (יו"ר איל"ת הראשון ושופט תימאטי בינלאומי) ו**דני פיישר** (שאוספו "משמעות הפרחים" זכה במדליית זהב ברמה הבינלאומית).

ד"ר יהושע מגר:

יש כאן מקום לשיקול הדעת של המציג. אם הבול עם שובל הוא נדיר, אזי הכללתו עשויה להוסיף ניקוד בסעיף הנדירות. כמובן ששיקול זה משמעותי בעיקר בבולי ישראל המוקדמים. אם מבחינת מבנה הפריטים בדף המצאות השובל גורמת לעומס או לפגם אסתטי, ניתן להשתמש בבול ללא שובל.

בכל מקרה, אני לא ממליץ להסיר את השובל מבול שעלותו גבוהה. במקרה כזה עדיף לרכוש עוד בול ללא שובל לצורך התצוגה, ולשמור את הבול היקר באלבום. צריך לקחת בחשבון שבעתיד עשויה התצוגה להשתנות, והשיקולים האסתטיים בעד בול ללא שובל יוסרו.

מנחם לדור:

מידה ויש הבדל משמעותי בין הערך של בול רגיל לבין הערך של בול עם שובל יש להציג את הפריט הנדיר יותר. הדבר מראה על ידע בולאי ומוסיף נקודות בסעיף הנדירות. במקרה שלפנינו אני ממליץ במפורש שלא להציג בול עם חצי שובל (ללא הפיסה הלבנה שבתחתית). הדבר פוגע הן בנדירות והן בידע הבולאי.

במקרים בהם בולים עם שובל הם שכיחים מאוד (כמו לגבי בולים מהתקופה האחרונה) ניתן להציג בול רגיל או עם שובל – אין לכך משמעות מבחינת הנדירות. אבל, אם מספר הבולים הישראליים שבתצוגה הוא קטן הרי שהצגת בול עם שובל תראה שימוש בסוג נוסף של פריט, וגם לכך יתרון.

דני פישר:

את הבול אשר מנציח את קרב דגניה במלחמת השחרור יש להציג במלואו, כלומר עם שובל מלא. הפרטים המופיעים באיור הבול – בין אם זה הטנק או הפרח – מסמלים את יום הזיכרון ללוחמי הקוממיות, ומילים אלו מופיעות בשובל. מכאן שהכיתוב בשובל יהיה רלוונטי לנושא התצוגה. ערך הבול ו/או עלותו אינם משחקים כל תפקיד: השיקול הוא תימאטי, והשובל משמש את התימאטיקה, ולכן צריך להופיע. שיקולי אסתטיקה יש בהחלט להביא בחשבון בכל הקשור לעיצוב דף התצוגה ומיקומו של הבול בדף.

השורה התחתונה:

הבדלי הדעות בין המומחים שלנו נראים בעיקר אקדמיים. נראה כי בפרקטיקה כל שלושת המומחים באותה דעה: את בולי ישראל יש להציג עם שובל, ואף עם שובל כפול במידה וקיים. הדבר מוסיף בנדירות (במקרה של בול מוקדם), בידע בולאי ובגיוון החומר המוצג, בפרט אם אין בולים ישראלים רבים בתצוגה. בנוסף יש לזכור כי כמעט תמיד השובל גם משמש את התימאטיקה.

השיקול היחידי נגד השובל הוא האסתטיקה של דף התצוגה. ברור שרק בעיה אסתטית חמורה במיוחד עשויה לגבור על כל היתרונות שצוינו לעיל. יש להניח כי ברוב המקרים ניתן למצוא פתרון אסתטי דיו תוך שמירה על השובל.

בולאות ואינטרנט: הילכו יחדיו?

אחת הטענות החוזרות ונשמעות מן הצד הפסימי בדיונים על עתיד הבולאות היא, כי בעידן האינטרנט מתמעט העניין בבולים: הצוהר הנפתח לעולם דרך האינטרנט גדול ורחב מכל חלון לעולם שאנו מוצאים דרך הבולים, והתחביב הופך ארכאי יותר ויותר.

לא אכנס לגופה של טענה זו, ואין זה מענייני לדבר כאן על עתיד הבולאות בכלל. ברצוני להדגיש רק נקודה אחת: אין לי

ספק כי קיומה של רשת האינטרנט הוא זריקת המרץ הגדולה ביותר שעולם הבולאות היה יכול לקבל בתקופתנו. האפשרויות הבלתי נדלות לקשר עם עמיתים לתחביב, עושר המידע שניתן למצוא, והמגוון העצום של חומר בולאי המוצע למכירה ברשת נותנים ממד חדש לתחביב.

ההיצע הקיים בעולם האינטרנט בנושא הבולאות אינו נופל מההיצע הקיים בכל נושא אחר ברשת האינטרנט – כמות עצומה של אתרים ללא סדר והיררכיה. אתרים מעמיקים ומלאי עניין לצד אתרים דלים ולא מהימנים וכל מה שבאמצע. יש אתרים ותיקים (במושגים אינטרנטיים) שהפכו לשם דבר והמתעדכנים תדירות, ויש אתרים קטנים הנפתחים ונסגרים חליפות, אשר לעיתים מציגים מידע מעניין ומפתיע.

במדור זה אנסה לפתוח לכם צוהר לעולם המעניין של הבולאות באינטרנט, עם דגש, כמובן, על התחום הנושאי. אין הכוונה לתת אינדקס מסודר של בולאות באינטרנט – יש אתרים ייעודיים העוסקים בכך והנושא רחב מאד – אלא לתת "טעימות" מכיוונים שונים. לא כל טעימה מתאימה לכל חך, אולם אני מקווה שגם גולשי אינטרנט וותיקים וגם כאלו שאינם מתמצאים בתחום ימצאו עניין במדור זה. כמובן, שאשמח מאד לרעיונות והצעות אותם ניתן להפנות ישירות אלי או למערכת, לתיבת הדוא"ל noson.ed@gmail.com.

כיום יש כמה אלפי אתרים העוסקים בבולאות באינטרנט (לא ניתן לתת מספר מדויק). חלקם אתרים בולאיים ייעודיים, וחלקם מערבים בולאות עם נושאים אחרים. כמעט כל מה שנוכל למצוא בספרות הבולאית נוכל למצוא באינטרנט – אם גם לא תמיד בהיקף שנרצה. לעומת זאת, נוכל למצוא גם מידע מפתיע שאותו לא ציפינו למצוא. הסקירה הראשונה שלנו היא על אחד הכלים הבסיסיים של כל אספן – קטלוג הבולים.

קטלוגי בולים באינטרנט

נכון להיום (פברואר 2006) אין עדיין מהדורת אינטרנט של אחד הקטלוגים הידועים והמקובלים, אולם יש קטלוגים באינטרנט המנצלים עד תום את היתרונות היחודיים של מדיום זה – עדכון מהיר ויכולות חיפוש מגוונות.

המיזם היומרי והשאפתי ביותר לקטלוג בולים באינטרנט הוא, ללא ספק, קטלוג הבולים החינמי בכתובת www.freestampcatalog.com. האתר כולל קטלוג צבעוני של כל בולי העולם שהונפקו החל משנת 1920 – אך בצורה בסיסית בלבד (אין התייחסות לוריאציות של ניקוב, סימני מים וכו'). העיצוב הוא פשוטני מאד, וגם צילומי הבולים הם בדרך כלל באיכות בינונית. יחד עם זאת, אין שני לו בעושר המידע ובאפשרויות החיפוש.

בכניסה לאתר נמצא תפריט של ארבע אפשרויות. לחיצה על see which stamps exist תוביל אותנו אל ה"קטלוג הורוד" הכולל את כל הבולים שיצאו (באתר גם "קטלוג ירוק" הכולל את הבולים העומדים למכירה דרך האתר, ו"קטלוג כחול" של הבולים שאותם בעלי האתר מעונינים לקנות). בקטלוג יש אפשרות לעיין בצורה המקובלת, על פי מדינות וסדר כרונולוגי של הופעת הבול, אך גם ניתן לעיין על פי נושאים.

הניווט בקטלוג פשוט מאד. הדף הראשי כולל רשימת יבשות ואפשרות לחיפוש על פי נושאים. נתחיל בחיפוש גיאוגרפי: לחיצה על היבשת הנבחרת מובילה לרשימה של ארצות היבשת. בחירת מדינה ספציפית תוביל אותנו לרשימת השנים, ולחיצה על השנה המבוקשת מביאה את הקטלוג עצמו. כאן נוכל לראות את תמונות כל הבולים וגליונות המזכרת שהונפקו באותה השנה על ידי המדינה שבחרנו. הקטלוג גם מציין את מספרי מיכל, סקוט ואיבר המתאימים. שימו לב שהמחירים המצוינים לכל בול אינם מחירי קטלוג, אלא המחירים בהם תוכלו לקנות את הבול מהסוחר המפעיל את האתר.

הכלי המעניין יותר מבחינתנו כאספנים נושאים הוא אפשרויות החיפוש המגוונות באתר זה על פי נושאים. בחירה (בתפריט הראשי של הקטלוג הורוד) בחיפוש על פי נושא מובילה לרשימה של למעלה משלוש מאות (!) נושאים, אותם ניתן לסקור על פי שנת הופעה או על פי המדינה המנפיקה. חשוב לציין כי אפשרות זו לא קיימת היום באף קטלוג מודפס: כל הקטלוגים ה"קלאסיים" הם בחלוקה על פי מדינות בלבד, או מתמחים בנושא ספציפי יחיד. האפשרות לחפש במספר רב של נושאים וללא כל תשלום היא בבחינת ניצול אופטימלי של יכולות האינטרנט. זהו מקרה קלאסי בו רשת האינטרנט יכולה לשמש את האספן התימאטי.

חסרון גדול באתר זה הוא חוסר היכולת לחיפוש מעמיק יותר של נושאי בולים. בנוסף, גם אין אפשרות לראות את כל הבולים בנושא נתון ברצף. למרות חסרונות אלו לאתר יש גם יתרונות רבים: הוא מעודכן בהנפקות חדשות (מכיל כבר מספר לא מבוטל של בולים מ-2006), צבעוני ומתעלם ממרבית הנפקות ה"בולים" ממדינות שאינן אלא פרי הדמיון.

האתר הוא יוזמה של סוחר בולים הולנדי ומתוך הקטלוג יש קישורים לקנייה ישירה של הבולים ממנו (במחירים גבוהים למדי). למרות זאת, כדאי לכל אספן תימאטי להכיר את הקטלוג הזה.

חידה בולאית

אנו מחדשים מסורת ישנה של חידות בולאיות בנושאן, מתוך מטרה לסיים את החוברת בנימה קלילה יותר, ובתקווה להשתתפות ערה של הקוראים. בין הפותרים נכונה יוגרל פרס מתנת התאחדות בולאי ישראל. תודתנו לטיבי יניב, מנכ"ל ההתאחדות, על מתן הפרס.

לקראת הבחירות המתקרבות החלטנו לפתוח בחידה "פוליטית". זהו את ששת האישים המופיעים על הבולים, ומצאו את יוצא הדופן ביניהם. שימו לב שהתשובה צריכה להיות קשורה לנושא הבחירות לכנסת.

תשובות יש לשלוח למערכת נושאן בדוא"ל noson.ed@gmail.com או לכתובת ת.ד. 62029, תל אביב 61620 עד ה-1.4.2006. פתרון החידה ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.